

МАЙСТЕРНЯ ШКОЛИ: ШКОЛА ДЛЯ ВСІХ І КОЖНОГО В ПОШУКАХ ПРАКТИЧНО- ОРІЄНТОВАНОЇ ОСВІТНЬОЇ КОНЦЕПЦІЇ

„Весь світ наш це лише школа, де ми вчимося пізнавати”

М. Монтень

**Олена
ЧИНОК**

Директор
Гуманітарної
гімназії „Гармонія”,
кандидат філологічних наук, м. Київ

Сьогодні розмова не просто про приватну школу, навіть не про освіту в цілому, сьогодні розмова про нас із вами, про суспільство, в якому ми живемо.

У ньому все: і причини появи приватної школи, і її філософія, і її успіхи та прорахунки, і навіть „невизнання”.

Думаю, всі погодяться, що наші відносини з зовнішнім світом будуються в тій мірі успішно, наскільки нам вдається організувати свій власний внутрішній світ. Для індивідуальних особливостей людини – нахилів, здібностей, талантів – умовами розвитку і самореалізації є „суспільство для кожного”. І це зрозуміло: кожен хоче займатися улюбленою справою, яка в нього виходить, та й ще отримувати всі необхідні винагороди від життя. Але потрапляємо ми в „суспільство для всіх”, яке такі умови не завжди надає. В сучасному

„суспільстві для всіх” вважається успіхом, якщо ви досягаєтеся багатства, влади, слави або задоволення в той час, як у „суспільстві для кожного” визнано цінувати любов і свободу, але не свободу само по собі, а як умову реалізації своїх здібностей, ідей, замислів.

Основні риси нової парадигми освіти визначено в Декларації прав людини, прийнятої ООН, де відзначається, що освіта має бути спрямована на загальний розвиток людини. Це принципове положення є майже в усіх сучасних зарубіжних програмах розвитку освіти, і в Україні зокрема.

Освіта не є чимось самим у собі, бо має становити відповідь на суспільні очікування, вчити когось для чогось і з певною метою. Вчитель, освітянин, повинен пам'ятати те, що не є тільки для того, щоб представити інші приготовані рецепти, подавати на тарілці охайнно приготовані порції знань, але, перш за все, для того, щоб мотивувати інших до мислення. *„Недостатньо багато знати, щоб бути мудрим”*, – давно говорив Геракліт.

Світ навколо нас постійно вимагає креативності, вміння

приймати рішення, робити відповідний вибір, оцінювати людей, явища, речі.

Реалії сучасного світу не тільки вимагають наявності конкретних знань на якусь тему, але й створення певного погляду, визначення цілей, планування стратегії діяльності, передбачення результатів і виявлення альтернативних розв'язків.

Саме ці теоретичні положення і вимоги до сучасної освіти намагається реалізувати педагогічний колектив Гуманітарної гімназії „Гармонія”.

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ГІМНАЗІЇ

Головне питання, яке постало перед нашою школою: на які цінності орієнтуватися при побудові освітнього простору гімназії. Відповідь була така: на індивідуальні. Тільки на шляху до індивідуальних цінностей школи (як і суспільства) для кожного ми зможемо ще в школі забезпечити повноцінний розвиток здібностей, сформувати активні життєві цінності „суспільства для кожного”.

Розуміючи, що лише від нас залежить, як налаштовувати життя наших гімназистів в умовах їх власних світів, нам необхідно було знайти відповідь на питання: що значить правильно організувати внутрішній світ гімназії. Думаю, відповідь була знайдена вже тоді, коли ми поняття „культура” обрали інтегративною ознакою об’єднання

БІОГРАФІЧНА ДОВІДКА

ЧИНОК

Олена Іванівна,
директор Київської приватної Гуманітарної гімназії „Гармонія”, кандидат філологічних наук.

Народилася 2 грудня 1951 р. в м. Києві.

Після закінчення в 1969 році Київської середньої школи №108 Чинок О.І. працювала лаборантом кабінету хімії середньої школи №108.

В 1971 р. вступила на філологічний факультет Київського державного педагогічного інституту за спеціальністю „Російська мова та література”.

В 1975 р. закінчила з відзнакою Київський державний педагогічний інститут ім. Горького, отримавши спеціальність вчителя російської мови та літератури.

Після закінчення інституту була рекомендована на роботу – спочатку заступником секретаря комітету комсомолу, потім секретарем комітету комсомолу педагогічного інституту, де працювала до вступу в аспірантуру. В 1981 році вступила до аспірантури Київського державного педагогічного інституту за спеціальністю „Російська мова”.

З 1982 року розпочала викладацьку діяльність на посаді асистента кафедри російської мови Київського державного педагогічного інституту.

В 1985 р. успішно захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. Після захисту дисертації була призначена заступником декана філологічного факультету та продовжувала роботу на кафедрі російської мови педагогічного інституту. За час роботи на кафедрі інституту неодноразово брала участь у роботі курсів підвищення кваліфікації вчителів російської мови з Польщі, Німеччини, Словакії.

В 1987 р. відбула у відрядження на кафедру російської філології Вищої педагогічної школи м. Бидгощ (Польща). Після повернення з відрядження, отримавши досвід роботи в Європейських вищих навчальних закладах, розробила практико-орієнтовану концепцію сучасної європейської школи. Вважаючи культуру універсальним принципом навчання, автор і колектив гімназії протягом 18 років створюють принципово новий гімназійний світ креативного освітняного простору, де народжується гімназист – особистість – вільна, розкута, духовно та інтелектуально багата. Освітній, культурологічний простір у своїй єдності представляють модель школи, де культура розуміється як джерело множинності життєвих шляхів дитини.

освітнього, культурологічного і життєтворюючого просторів школи. Саме такий підхід ось уже протягом 18 років дозволяє нам гармонійно розв'язувати проблему особистості гімназиста і гімназії, освіти в цілому. Школа, гімназія – для всіх, і ця ж сама школа, гімназія – для кожного. Для цього ми надали пріоритет побудові внутрішнього простору школи, орієнтованого на кожного гімназиста – повноцінний розвиток здібностей, набуття психологічного здоров'я, відчуття свободи, успішності від участі в будь-якій діяльності, робота думки, творчості. Активні цінності – це перспективні результати. І ось тут головне завдання школи полягає в тому, чим і як заповнити життєтворчий простір „школи для кожного”, щоб дітям завжди було цікаво, радісно і корисно спілкуватися, щоб діти спілкувалися не як два довідкових бюро, а ділилися тим, чим справді живе їх душа, разом думали про те, що дійсно хвилює їх. Лише так і може з'явитися співворчість між дітьми, партнерство між дитиною і дорослим.

З цієї точки зору для побудови освітнього простору гімназії було обрано поняття „культура-образ світу” (наша освітня модель була представлена на виставці „Сучасна освіта – 2000”). Ми розуміли: якщо середовище школи не культуривовано, то у такому просторі будь-яка інформація буде не впорядкована, не

вмонтована в культурне світосприйняття, і тоді уявлення учня будуть у фрагментарному, суперечливому стані.

Поняття „культура” трактувалося по-різному. Але головними її ознаками визнавалися такі: свідоме і шанобливе ставлення до спадщини минулого, здібність до творчого сприйняття, розуміння та реформування дійсності в тій або іншій сфері діяльності та відносин. Тому, безумовно, парадигма „культура” включала не лише гуманітарну, художню, а й інформаційну, технічну, економічну, правову, екологічну, психологічну, природничо-наукову тощо. Саме на рівні культури може найбільш повно виявитися індивідуальність особистості.

Нема потреби доводити, наскільки важким було це завдання. На наших науково-практичних семінарах з національно-культурних питань протягом 17 років кожному новому учню, вчителю, дітям початкової школи і нашим випускникам ми ставили одне і те ж саме запитання: „Який смисл ви вкладаєте в поняття «культура»”? Ми вже можемо додати понад 500 визначень, які запропонували нам наші діти, а аналіз їх нам підтверджив, що немає нічого важливого, що не входить у поняття культура (див вріз „Культура очима дітей” – С. 64).

Розглянувши безліч визначень поняття „культури”, ми віддали перевагу трьом визначенням актуального

Перетворюючи свої знання на дії, Олені Іванівні вдається готувати до майбутнього не тільки дітей, але й педагогів гімназії, що дозволяє школі створювати такий гімназійний освітній простір, який забезпечує вільний розвиток усіх здібностей дитини, формує особистість компетентну в широкому колі сучасного знання. Навчаючи інших, Олена Чинок постійно бере участь в роботі центрів Європейської освіти в Німеччині, Польщі.

Запропонована концепція дозволила автору і колективу гімназії працювати над розробкою моделі багатофункціональної школи, в якій формують особистість, здатну легко переходити від однієї системи знань до іншої. Вдало поєднуючи традиційну освіту з позаформальним освітнім середовищем, була розроблена модель Європейського виміру в освітньому просторі гімназії. Суть Європейського виміру полягає в інтегруванні європейської тематики в загальний зміст української шкільної освіти, формуванні в учнях відповідальних знань, особистісних та соціальних умінь та навичок для життєдіяльності в сучасному європейському співтоваристві. Отриманий досвід Чинок О.І. неодноразово представляла на чисельних семінарах і конференціях в Україні. Освітня модель школи була представлена в Японії (м. Вашімія), в Німеччині, в Страсбурзі, перед освітнями Росії, Туреччини, мером та освітнями Чикаго (США).

Чинок О.І. є автором 3 культуро-психологічних щоденників та 3-х „Освітніх портфелів”, які супроводжують дитину у повсякденному житті, формують „поле культури” особистості.

Олена Іванівна має біля 30 науково-практичних праць, опублікованих в Україні, Польщі. З 2000 року є членом редакційної колегії науково-практичного журналу журналу для керівників „Директор школи, ліцею, гімназії”.

Гімназисти авторської приватної гуманітарної гімназії „Гармонія” – активні учасники міжнародних молодіжних проектів „Модель ООН”, „Модель ЮНЕСКО”, „Проектуємо Європу майбутнього” тощо.

Сьогодні гімназія „Гармонія” – Асоційована школа ЮНЕСКО, дипломант міжнародних виставок „Сучасна освіта” – 2000, 2006, 2007, номінант українського міжнародного проекту „Україна в III тисячолітті. Традиції. Інновації. Інвестиції”, альманахів „Діловий імідж України. Здобутки. Досвід. Визнання” – 2005, 2007.

Олена Іванівна Чинок має такі **державні та відомчі нагороди:**

- Нагрудний знак „Відмінник освіти України” – 2000 р.
- Почесна грамота Міністерства освіти і науки України 2002 р.
- Нагрудний знак „Василь Сухомлинський” – 2006 р.
- Почесні дипломи участника Міжнародної виставки „Сучасна освіта в Україні”.
- Подяка Голови Київської міської державної адміністрації та Дніпровської районної у м. Києві державної адміністрації.

КУЛЬТУРА ОЧИМА ДІТЕЙ

Для дітей початкової школи:

Гаяя: „Культура – це виховані люди, коли ніхто не знувається один з одного, ніхто не кричить”.

Гена: „Культура – це коли усі поважають себе, ніхто не б’ється”.

Артем Ш.: „Культура – це добрі хлопчики та дівчата, вони роблять добрі справи, це хороши слова”.

Альберт: „Культура – це тоді, коли ніхто не кричить, не б’ється, поважають один одного”.

Аня: „Культура – це прибирання і чистота, коли люди пилососять та миють і скрізь чисто”.

Артем Б.: „Культура – це родина, яка живе спокійно, нікуди не іде, не біжить”.

Ярослав: „Культура – це життя; потрібно вчитися, все слухати, бути кращим учнем”.

Олексій А.: „Культура – це допомога іншим, по-вага”.

Соня: „Культура – це любов, коли всі допомагають один одному, коли всі товаришують і не б’ються”.

Олексій П.: „Культура – це коли допомагаєш вчителю, добре вчишся, гарно робиш уроки”.

Денис: „Культура – це коли нічого поганого не робиш”.

Для гімназистів старшої школи:

1. Культура – це основне, що відрізняє людину від тварини. В культурі розкривається здатність людини змінювати природу, суспільство і саму себе. Це вміння говорити і спілкуватися. (Д. Бондаренко)

Отже, перший стрижень – мовно-комунікативна культура.

2. Великі географічні відкриття мали неабияке значення для становлення географії і життя, а також для підтримання відносин з різними державами і навіть континентами. (Я. Веремеенко)

Другий – інформаційно-технологічна культура.

3. Ми, європейці, дужі схожі. У нас одна віра, хоч з дещо відмінними традиціями. У нас схожі звичаї, свята і навіть казки.

Це нас об’єднує. (І. Войцеховська)

Третій – традиційно-побутова культура.

4. Слова „Ми всі різні” підкреслюють необмежені права людини, а „ми всі рівні” їх обмежують. (Б. Галкін)

Четвертий – демократично-правова культура.

5. Нашою метою має бути збереження величезного скарбу, що включає в себе і літературу, і філософію, і мистецтво – все те, за допомогою чого і заради чого ми розвиваємося і живемо. (Я. Комова)

П’ятий – мистецько-гуманітарна культура.

6. Люди повинні об’єднуватись, щоб вирішувати складні загальні світові проблеми. (Л. Матусевич)

Шостий – екологічна культура.

7. Ми не безліч стандартних „Я”, а безліч різних світів. Людина – це покликання, котре покладає на тебе певні обов’язки. Людиною стати – це мистецтво. Щастя й внутрішню гармонію забезпечує справжня мета у житті. (К. Полінська)

Сьомий – особистісна культура.

для нас поняття, які, на наш погляд, підкреслювали його ємність, інтегративність та універсальності:

1. **Ф. Тромпенаарс і Ч. Хемпден-Тернер:** „Культура – це контекст, в межах якого відбуваються всі події; без контексту навіть правові питання втрачають своє значення”. „Всі культури схожі одна на одну стосовно дилем, які їй доводиться вирішувати, але вони відрізняються шляхами, які обирають”. „Культура есть способ, посредством которого сообщество людей решает проблемы и улаживает конфликты”.

2. **Ю. Ломтєв:** „Культура організує себе у формі певного простору – часу і поза такою організацією існувати не може”.

3. **Жан Монне,** людина, яка була біля джерел організації Європейського Союзу, сказав: „Якби мені знову довелося приступити до інтеграції Європи, я найперше почав би з культури. Цінності її універсальні”.

Будуючи свій освітній гімназичний простір на інтегративній основі навколо поняття „*багатокультурність світу*”, ми поставили за мету **навчити культуру**.

Тому варто окреслити позицію гімназії щодо самого поняття „культура”. Ми розуміємо культуру як сукупність сутнісних характеристик людського суспільства. Зрозуміло, що в такому контексті культура розглядається не просто як сума мистецтва, літератури, науки, моральних цінностей тощо, а як найзагальніша, універсальна характеристика світу. Саме тому ми вважаємо, що світова культура – це не просто одна шкільна

дисципліна серед багатьох інших, а універсальний принцип навчання, у ній закладено все, треба лише скористатися цим якомога повніше. Навчити культурі – означає навчити всьому, що стосується „людина в світі”, „людина в суспільстві”, „людина в собі”.

„Культура є особливий світ, створений людиною, де все є виявом людської сутності”, – таке визначення дала випускниця гімназії А. Гірич.

Але виникає питання: як навчити культурі? Саме тому концептуальним є уявлення про три зазначені простори в гімназії, але це не розділення одного на три, а об’єднання трьох в одному. Якраз це об’єднання є завданням уроків блоку гуманітарних дисциплін в 5-6 класах (коли, здобувши початкову освіту – базу, гімназисти тільки починають вивчати безпосередньо культурний доробок світу) та в 11 класі (коли відбувається узагальнення, підсумовування). Для того, щоб навчити культурі, треба, по-перше, знати її (це завдання освітнього простору), по-друге, існувати в ній (це завдання культурологічного простору), по-третє, усвідомити себе в ній (це завдання життєтворюючого простору). Не можна сказати, що в першому випадку задіяний розум, у другому – емоції, а в третьому – психіка. Ні в якому разі. Усі ці аспекти особистості працюють у кожному із зазначених просторів, змінюються лише акценти.

ТРИ В ОДНОМУ

Засадами формування освітнього простору стали:

- всі предмети розповідають про світ, але кожний своєю мовою;
- для оволодіння предметом треба знати його мову;
- не можна оволодіти мовою одного предмета, не знаючи мови інших;
- на кожному уроці ми знайомимося з однією часточкою світу з усіх боків;
- на кількох уроках з різних предметів ми досліджуємо що часточку світу з усіх боків;
- яскрава, об’ємна картина світу може скластися лише з багатьох часточок, всебічно досліджених;
- очі і розум у кожного різні, тому кожний складає картину на свій лад;
- кожний такий „лад” вартий поваги, доброзичливості, розуміння;
- в кожній людині своя картина світу, суть в тому, щоб вміти її побачити.

Отримати освіту – значить навчитись бачити, чути, відчувати, усвідомлювати, розуміти світ і себе в цьому світі. Виходячи з цього, були розроблені **і основні принципи побудови освітнього простору:**

- формування нової ментальності гімназиста;
- відхід від репродуктивного оволодіння знаннями;
- міжпредметна інтеграція по вертикалі та горизонталі навколо тем (ідей) навчального року;
- мовні дисципліни розглядаються як засіб пізнання світу, культури, діалогу зі світом і з самим собою, засобом презентації знань, рефлексії на набуті знання;
- інформатизація навчально-виховного процесу.

Культурологічний простір передбачає:

- навчання культурі, надання можливості дитині перевірювати в просторі та часі, бути в центрі різних культур і цивілізацій, діяти в своєрідному каналі передачі знань, взаємодії та діалозі культур;
- нове зуಚання традиційних народних та національних свят;
- свята-дійства: „День усіх святих” (День європейських мов), Великі Сатурналії, дні Жіночого та Чоловічого імені, Бал Муз, свято „Пробудження природи” (день японської культури), Весняний бал, День подяки, День толерантності, День прав дитини, День родини, День Європи тощо.

Такий підхід допомагає:

- перевірити рівень знань гімназистів на практиці, поєднати знання про культуру і життя;
- вчити жити за принципами мовної соціокультурної та пізнавальної толерантності;
- бачити себе в культурі і культуру в собі;
- стати носієм культури;
- сформувати чітку систему цінностей в кожному гімназистові.

Життєтворюючий простір розкриває можливості кожного учня через систему дисциплін блоку „Я-концепція”. Так, мовна творчість, хореографія, у-шу, образотворче мистецтво, музика, театр, фізична культура, художня творчість розвивають здібності до творчості, можливості зорової пам'яті, образних асоціацій, уяви, художнього мислення та мовлення, формують систему уявлень про творчі здібності кожного.

Психологічні практикуми, тренінги, семінари формують пізнавальні здібності, супроводжують дитину в повсякденному житті, допомагають визначити карту інтелектуально-творчого розвитку „Я – сам”.

ПРОГРАМА „КУЛЬТУРА”

Універсальна програма „Культура” пропонується як основоположний курс культурологічного та життєтворюючого просторів, у межах яких гімназист набуде усвідомленого ставлення до себе як до культурної особистості, осягнє норми, закономірності та постулати буття людини в процесі історичного розвитку людства.

Культура людства являє собою систему, що умовно розгалужується на три аспекти:

- людина як самоцінність культури;
- суспільство як спосіб існування людини;
- світ як сфера буття людини в суспільстві, які розкриваються *окремими поняттями, а саме:*
  - культура ставлення до себе;
  - культура ставлення до оточуючих;
  - мовна культура;
  - культура мислення;
  - культура творчості;
  - культура сприйняття мистецтва (естетична культура);
  - культура гуманітарного знання;
  - культура технологічна;
  - культура суспільних відносин;
  - фізична культура;
  - культура здорового способу життя і таке інше.

Мета курсу: сформувати стійке усвідомлення прагнення до різnobічного творчого самовдосконалення та саморегуляції на принципах морально-етичних, соціальних, технологічних досягнень світової культури.

Завдання курсу: забезпечити умови кожному гімназисту для:

- розкриття та вдосконалення власних морально-етичних та творчих якостей;
- формування інтересу до самопізнання та саморозвитку;
- засвоєння норм співіснування, необхідних людині у суспільній діяльності;
- формування відчуття причетності та єдності особистості до цілісної світової культури.

Розділи курсу:

- I. Культура ставлення до себе.
- II. Культура ставлення до інших.
- III. Мовна культура, культура спілкування.
- IV. Культура оволодіння інформацією.
- V. Культура мислення.
- VI. Культура творчої діяльності.
- VII. Культура сприйняття мистецтва (естетична культура).
- VIII. Культура ставлення до природи. Якості, вміння та навички, що підлягають активізації, розвитку, впливу та корекції протягом курсу.

I. Культура ставлення до себе:

- вміння розрізняти „добре” і „погане”;
- самооцінка та самоконтроль власних вчинків та дій;
- об’єктивність оцінювання своїх вчинків та вчинків оточуючих;

Секцією гуманітарних дисциплін були визначені основні концептуальні заходи навчання та виховання *культурою* (див. вріз на С. 64).

ДИТИНА І СВІТ

Для реалізації концепції була розроблена освітня програма „Культура. 1–11 класи” Саме вона забезпечує *функціонування в гімназії освітнього, культурологічного та життєтворюючого просторів* (див. вріз на С. 66–68).

Слід зазначити, що парадигма „культура” – відкрита, синергетична парадигма. Вона корегується щорічно з врахуванням індивідуальних особливостей дітей потребами часу (див. табл. 1 на С. 68).

Розуміючи, що успішність гімназиста залежить від розвитку як загальних, так і спеціальних здібностей, пріоритетними напрямами діяльності гімназії стали освітні програми „Мова і світ”, „Іноземна мова й спілкування”, „Інформаційне оточення”, „Інтегральне мислення”, „Пам’ять”, „Здоров’я”, „Екологія спілкування”, „Європейський вимір”. Для реалізації цих програм визначаються для кожного класу теми (ідеї) року як з гуманітарних, так і природничо-математичних дисциплін (див. вріз на С. 69).

Інноваційний стиль діяльності педагогічного колективу гімназії щодо формування нового освітнього середовища дозволяє нам і

сьогодні реалізовувати три пріоритетні ідеї, без яких неможлива якісна освіта. А саме: „Єдність освітнього простору і множинність шляхів освіти”, „Гармонізація процесу освіти і його результату”, „Формування випереджальної, прогнозуючої освіти”.

НОВА МІСІЯ ВЧИТЕЛЯ

Нетрадиційність підходу до побудови освітнього простору гімназії потребувала нетрадиційних змін у структурі управління організації системи навчання й виховання, розподілі як обов'язків адміністративних, так і кожного вчителя, в плануванні роботи закладу в цілому та кожного класу, в проведенні методичної та інформаційно-аналітичної роботи, в системі контролю за рівнем навчальних досягнень учнів та рівнем фахової майстерності педагогів і ефективності виконання навчальних програм, системи оцінювання знань. Перш за все, це знайшло відображення у **філософії гімназії**:

- освіта має бути універсальною, а не вузькоспеціальною;
- розуміння гуманітарної освіти не тільки як філологічної, історичної, філософської, а як культурологічної концепції освіти;
- мовна, соціокультурна, пізнавальна толерантність – неодмінна умова навчання і спілкування;
- відсутність розподілу процесу на навчальний та виховний, його суб'єктів на дорослих та дітей; на поведінку в гімназії та вдома;
- діти-вчителі-батьки-пар-

- мотивація вчинків, поведінки у відповідності з ситуацією, суб'єктами спілкування;
- почуття честі та гідності;
- почуття обов'язку;
- культура зовнішності;
- культура здорового способу життя;
- воля, витримка, цілеспрямованість.

II. Культура ставлення до інших:

- дружелюбність, доброзичливість у стосунках;
- принципи довіри, поваги, взаємодопомоги, розуміння, толерантності; повага до гідності, честі кожного;
- вміння слухати інших;
- врахування думки інших;
- культура ведення диспуту, діалогу;
- дотримання правил етикету;
- тактовність;
- екологічна культура.

III. Мовна культура, культура спілкування:

- наповненість лексичного запасу;
- правильність та доцільність вживання слів у відповідності з літературними нормами мови, сформованість орфографічних навичок; чіткість, виразність мовлення (дикція);
- вміння правильно будувати висловлювання в усній та писемній формах;
- оволодіння орфографією;
- етика мовлення (вживання звертань, форм побажання, слів ввічливості);
- образність мовлення;
- передача мовними засобами вражень від почутого, побаченого, прочитаного;
- використання мовленнєвих виразних засобів (жестів, міміки, інтонації).

IV. Культура роботи з інформацією:

- сприймання та обробка текстової інформації;
- сприймання та обробка зорової (відео) інформації;
- культура сприймання та обробки аудіоінформації;
- культура запам'ятовування;
- розвиток уваги, уяви.

V. Культура мислення:

- вміння досліджувати об'єкт, ситуацію, проблему;
- спостерігання, розуміння та встановлення зв'язків між причиною і наслідком;
- співставлення, виділення суттєвих ознак;
- деталізування;
- вміння робити висновки;
- вміння продовжувати думку;
- вміння уявляти;
- добирання раціональних способів розв'язання завдань;
- застосування знань у нестандартних ситуаціях.

VI. Культура творчої діяльності:

- бажання здійснювати творчу діяльність;
- інтерес до творчого пошуку, нових знань;
- прагнення досягти нових творчих результатів у поведінці та діяльності;

Інноваційна школа

- літературна (мовна) творчість: написання творів, віршів, казок та інше;
- технічна творчість (конструювання, моделювання, рукоділля);
- творча зображенська діяльність (малювання, ліплення).

VII. Культура сприйняття мистецтва – естетична культура:

- досконалість відчуттів, емоцій, пам'яті, дотепності, уяви, кмітливості.

VIII. Культура ставлення до природи:

- природозбереження;
- природовдосконалення;
- природовідновлення;
- захист людини від згубної дії природи.

Таблиця 1

ПРОГРАМА „КУЛЬТУРА” ДЛЯ 1 КЛАСУ.

Варіанти	<i>Іду від себе і до себе. Світ у мені і я в світі. Культура пізнання світу в собі та себе в цьому світі.</i>
Проблемні питання	<i>Культура спілкування: 1. У світі власного Я. 2. Стосунки: дитина – дитина (хлопчик і дівчинка); дитина – дорослий; дитина –природа.</i>
Напрями роботи	<ul style="list-style-type: none"> - дати загальне поняття „особистості”; - ознайомлення з нормами культури спілкування та вироблення навички саморегуляції поведінки, самоконтролю; - формування уявлень про культуру спілкування, спрямованих на засвоєння етичних знань і правил поведінки дітей; - усвідомлення власного етичного образу та рівня його відповідності загальноприйнятим нормам, прагнення до самовдосконалення.
Форми роботи	<i>Тиждень ввічливості Психологічний практикум Хвилинка взаємної вдячності Міні-диспут „Власна точка зору” Рольова гра Екологічні спостереження Виконання творчих завдань на запропоновану тему як підсумок проведеної роботи</i>
Предмети	<i>Етикет Читання Світова дитяча література Психологія Художня творчість Образотворче мистецтво Театр Іноземна мова</i>

тнери, які розуміють та по-діляють філософію один одного.

Виходячи з філософії гімназії, **планування роботи закладу** ведеться у 3-х просторах і починається з плану роботи колективу кожного класу (теж у 3-х просторах):

1. Кожний викладач планує свою роботу у 3-х просторах. Це забезпечує, з одного боку, реалізацію принципу єдності освіти і її результату, з іншого – професійну підготовку виховних заходів, спрямованих на формування полікультурної, поліпрофільної освіти.

2. Кожна секція (див. С. 69) теж планує свою роботу у 3-х просторах.

3. Інформаційний центр разом з заступниками директора створюють циклограму роботи закладу.

Такий підхід дозволяє нам залучити до виховної роботи як усіх викладачів, так і всіх дітей. Це не на словах, а на ділі дозволяє нам реалізувати принцип „Виховуємо – навчаючи, а відпочиваючи – пізнаємо”. Цим і пояснюється різноманітність системи виховної роботи в гімназії, адже викладачів – понад 40, і всі вони відповідають за виховну роботу, а не лише один заступник з виховної роботи. До речі, в гімназії його нема. За 17 років були здійснені спроби призначити його. Так, було простіше підготувати Новий рік... Мабуть, і все. Тому я як директор відмовилася від цієї посади, адже наші вимоги до виховної роботи як такої, яка дозволяє дітям, використовуючи свої зна-

ння, побути в новій соціальній ролі поруч зі своїми викладачами, презентувати свою практичну роботу так, щоб робота відображала особисте бачення, враховувала ідеї, традиції представників різних культур, навіть дітей, які навчаються в закладі, використовувала їх творчі наробки.

Це може зробити лише людина, яка поруч із дітьми. А з ними поруч – вчитель. Тому вчитель робить це.

Новим змістом наповнилася така колективна діяльність, як педагогічна Рада. Вона водночас стала науково-педагогічною та науково-методичною радою. На кожному засіданні ради відбувається (а відбувається їх 8-10 за рік) обов'язково розглядаються шляхи внутрішніх інновацій, спрямованих на забезпечення взаємозв'язку навчання та виховання, процесу та результату освіти, диференціації та індивідуалізації навчання, розвитку творчих здібностей, підвищення рівня якості знань.

Звісно, при такому підході змінилася функція вчителя. Сьогодні він не лише вчитель, а й консультант, партнер, керівник проекту, нарешті, менеджер. Ми переконані, що він постійно має навчатися, мати свій стиль, свою індивідуальну культуру.

ЗНАННЯ ТА ВМІННЯ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ

З огляду на швидкий темп змін та щораз більшу кількість факторів, які впливають на форму та зміст освіти, виникає необхідність ефективного управління. В контексті роботи вчителя з'являється питання: якими повинні бути його знання в галузі управління, які вміння повинен розвивати та вдосконалювати?

Знання про управління стає важливим елементом компетентності вчителя. Без цього важко сьогодні уявити ефективне та результативне виконання ролі партнера, менеджера та

ТЕМИ (ІДЕЇ) РОКУ для реалізації освітніх програм

Для секції гуманітарних дисциплін такими темами були: „Етика життя”, „Європейський вимір”, „Особистість діюча, творча”.

5 клас – „Збережена людиною мудрість світу”:

Від хаосу до порядку.

Європейські держави в единому домі.

Особистість і культура спільноти.

6 клас – „Людство і людина в пошуках законів життя”:

Я в суспільстві: людина – громадянин.

Ми громадяни Європи.

Морально-особистісне спілкування.

7 клас – „Людина як зосередження і носій моральних принципів”:

Пошук ідеалу людини і суспільства.

Ідеал Європейської людини.

Співробітництво – найвищий рівень взаємодії між людьми.

8 клас – „Моральний ідеал у світогляді різних культур різних епох”:

Людина – тростина, але тростина мисляча.

Національне і загальноєвропейське.

Спільна мова, цінності, орієнтації особистості щодо рідних мов.

9 клас – „Визначення життєвої позиції”:

Від просвітництва до національного відродження (культура як чинник гармонізації). Європейська людина в Європейській державі.

Людина у пошуках сенсу життя.

10 клас – „Самовдосконалення – нескінченний рух до ідеалу”:

Між двох світів – особистісним та ідеальним.

Екологія Європейських відносин.

Самопізнання як засіб відкриття світу.

11 клас – „Людина у пошуках гармонії з собою і світом”:

На вітрилах історії чи у своїй мушлі?

Творимо спільну Європу.

Духовність як визначальна характеристика особистості.

Секція природничо-математичних дисциплін обирали такі теми:

5 клас – „Мое довкілля – мій найближчий світ”:

Сонце – основне джерело енергії.

6 клас – „Земля – осередок життя”:

Рослина – „фабрика” перетворення сонячної енергії.

7 клас – „Все рухається в цьому світі”:

Всім живим істотам потрібна енергія.

8 клас – „Всесвітній закон взаємодії в природі”:

Екологічно чисті джерела енергії – крок.

9 клас – „Людина як цілісна суперсистема”:

Кругообіг енергії в природі.

10 клас – „Наш світ – нескінченне різноманіття”:

Закон збереження і перетворення енергії в природі.

11 клас – „Пізнання світу – однічна проблема людського буття”:

Дія електромагнітних хвиль на живі організми.

Слід зауважити, що більшість із названих тем використовуються вже кілька років і лише деякі змінюються.

Інноваційна школа

досягнення бажаних результатів навчальних заходів.

Навіть тоді, коли вчитель – тільки елемент структури, а управляет хтось інший,

Таблиця 2.

ВИБРАНІ ТЕРМІНИ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З РОБОТОЮ ВЧИТЕЛЯ-МЕНЕДЖЕРА

Поняття	Вибрані характерні риси
Школа, яка навчається	<ul style="list-style-type: none"> - всі члени школи беруть участь в процесі навчання; - багато уваги приділяється командній діяльності, спільному творенню бачення норм і принципів поведінки, способів вдосконалення працівників; - всі дії повинні збільшувати ефективність роботи, якість послуг для учнів у школі, вчителів; - процес навчання відбувається в двох циклах: пошук вирішень актуальних проблем і аналіз існуючих норм та процедур з точки зору ефективності.
Управління через цінності	<ul style="list-style-type: none"> - основу такої школи утворюють її місія та цінності; - цінності організації ясно визначені та їх поділяють всі працівники; всі дії узгоджено із цими цінностями; - цінності інтегрують колектив; - робота в таких організаціях приносить всім задоволення та користь: задоволення дітей, батьків, вчителів.
Управління якістю	<p>Принципи, що керують таким видом управління, це:</p> <ul style="list-style-type: none"> - система мислення; - управління через дані; - постійне вдосконалення своєї роботи, яка розглядається в широкому суспільному контексті.
Стратегічне управління	<ul style="list-style-type: none"> - аналіз актуального стану функціонування освітнього простору гімназії; - уявлення про мету, яку бажає досягти організація в майбутньому; - досягнення конкурентної переваги над іншими.
Управління проектом	<ul style="list-style-type: none"> - управління складними заходами; - описуються вимоги, кошти та час реалізації; - використання знань та вмінь; визначених методів роботи; осіб, які виконують проект з метою виконання очікувань замовників.

знання допоможуть йому функціонувати в ній.

Багато понять зі сфери управління вже перейшло до сфери освіти. В таблиці 2 представлені вибрані терміни та їх зв'язок з роботою вчителя-менеджера.

Наш вчитель діє у визначеній суспільно-політичній діяльності, а вона впливає на систему освіти. Тому він повинен мати знання про систему елементів цієї діяльності, їх взаємозв'язки, взаємозалежності та види взаємодії.

Знання ключових питань, пов'язаних із функціонуванням освіти у державному, європейському та світовому контексті, становить істотний аспект **суспільної компетентності**.

Крім того, вчитель повинен вміти використовувати ці знання у своїй навчальній діяльності на етапах планування та реалізації. Якщо навчальна пропозиція вчителя співпадатиме з актуальними напрямами розвитку у сфері освіти, у нього буде більше можливостей отримати задоволення від ефективної діяльності (див. вріз на С.72 і табл. 3).

Бачимо, що взаємодія учасників навчально-виховного процесу може збільшувати або зменшувати ефективність роботи вчителя.

З почуттям професійної ефективності пов'язане почуття задоволення від роботи. Одна з концепцій описує два важливих фактори, які впливають на почуття задоволення: професійний комфорт та виконання про-

фесійних обов'язків. Останній фактор є дуже важливим у професійному виконанні ролі вчителя. Концепція підкреслює, що це багатоетапний процес удосконалення вчителя, що переходить до формування та введення в дію стратегії змін, оцінювання власної діяльності і в результаті призводить до якісного виконання професійних обов'язків. Кожен вчитель нашої гімназії намагається досягти цього етапу, щоб отримати задоволення від роботи.

А допомагає в цьому вчителю психологічна служба гімназії, яка виконує не лише функцію „швидкої допомоги” в разі конфлікту, а є осередком формування корпоративної культури всіх учасників освітнього процесу.

Корпоративна культура гімназії „Гармонія”:

- це система цінностей та норм, що народжуються в процесі співтворчості у відкритому просторі спілкування, порозуміння та поєднання цінностей;
- це основа для прояву кожної особистості на шляху досягнення вершин успіху.

Компоненти гімназійної корпоративної культури:

- **система лідерства** – управління через цінності, всеосяжний погляд на життя, харизматичність, креативність, відповідальність, цілеспрямованість;
- **стилі вирішення конфліктів** – трансформація на шляху до перетворень;
- **діюча система комунікацій** – діалоговий простір у співтворчості;
- **статус особистості** в гімназії – кожен є цінністю, разом створюємо синергію;
- **прийняті лозунги** – „Навчання найефективніше тоді, коли приносить радість”.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАЗОВОГО РІВНЯ ОСВІТИ ДЛЯ ВСІХ

Говорячи про управління навчально-виховним процесом, якість внутрішнього контролю, не можна не сказати про наші Гімназіади. Виходячи з освітньої мети нашої гімназії про отримання учнями дійсно універсаль-

ВАЖЛИВІ ПИТАННЯ З ОГЛЯДУ НА СУСПІЛЬНУ КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

світові напрямами в освіті,
освітня політика,
зміни в освіті,
знання законів.

Світові напрямами в освіті

При плануванні своєї діяльності вчитель звертає увагу на сучасні зміни, оскільки його навчальна позиція має відповідати актуальним потребам майбутнього.

Вчителям необхідно знати напрямки розвитку європейських систем освіти. Про це можна дізнатися, читаючи розроблені програми та підписані європейські домовленості у галузі освіти.

Освітня політика

На діяльність вчителя впливає освітня політика.

Йому потрібно знати державну систему освіти та шляхи її вдосконалення, щоб його навчальна позиція відповідала завданням, які стоять перед системою освіти та вдосконалення вчителів у ХХІ столітті.

Для цього вчителю необхідні певні вміння, одне з яких – критична оцінка сучасної дійсності, в тому числі і освітньої, та вміння навчати інших критично мислити. Це потрібно для створення бажаного освітнього середовища.

Знання законів

Наш вчитель має орієнтуватись у питаннях освітнього законодавства. Тут не йдеться про вивчення напам'ять розпоряджень та указів, а знання про те, які правові документи регулюють діяльність кожної зі сфер освіти.

Вчитель має знати свій правовий статус, права дитини і бути підзвінним, що його дії не суперечать чинному законодавству.

Етика в роботі вчителя

Вчителю необхідно знати основи етичного ставлення та вміти їх розвивати. У відповідній літературі описані чотири сфери, які формують етичне ставлення людини:

I сфера – взаємовідносини з іншими (родина, друзі, середовище);

II сфера – ставлення до себе (особливості спостереження, досвід, система цінностей);

III сфера – чужі установки та середовища;

IV сфера – власні установки та середовища.

Початком формування етичного ставлення є поведінка відносно інших людей.

Наш вчитель вміє аналізувати свою поведінку та керуватись такими принципами, які не будуть ображати інших і порушувати прав, одиниць або груп, з якими зустрічається в своїй роботі.

Етика вчителя безпосередньо пов'язана з процесом навчання інших на основі принципу толерантності.

Інноваційна школа

Таблиця 3.

ЕФЕКТИВНІСТЬ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ

При обговоренні компетентності вчителя варто звернути увагу на відчуття професійної ефективності.

Фактори, які впливають на ефективність роботи вчителя	
Фактори	Коментарі
Особистість, знання, професійні вміння	В кожній людини свій стиль діяльності та поведінки, тому вчителі вибирають такий стиль, який їм підходить найкраще. На вибір стилю управління також впливає попередній досвід та звання.
Очікування та поведінка адміністратора	Стиль управління керівництва суттєво впливає на вибір стилю вчителя; тут має місце не тільки процес моделювання, але й потреба бути сприйнятим і позитивно оціненим.
Риси, очікування та поведінка учасників навчання	Це один із головних факторів, який впливає на вибір стилю управління; тому що поведінка учасників зумовлює ефективність роботи вчителя.
Вимоги, завдання	Специфіка завдання також впливає на стиль. Наприклад, у разі потреби нових ідей та творчого підходу авторитарне управління себе не вправдовує.
Культура і принципи діяльності організації	Культура організації впливає на очікування учасників навчання та поведінку вчителя. Якщо організація звертає увагу тільки на результат, вчителі будуть більше зосереджені на контрольних процедурах, ніж на процесі розвитку учасників навчально-виховного процесу.
Очікування та поведінка співробітників	Поведінка вчителів досить сильно впливає на вибір стилю навчання. Добре, коли вчителі переважно належать до згуртованих команд з подібними прикладами поведінки.

Модель професійної компетентності вчителя гімназії

ного цілісного сучасного знання, з'явилася 8 років тому ініціатива проведення Гімназіади „Універсал” як огляду різнопрограмової універсалізації, інтеграції та творчої обробки отриманих знань учнями I-III ступенів навчання (див. вріз на С. 75).

Для того, щоб показати, як практично здійснюються ідеї цілісної універсальної освіти на основі інтегративних категорій, які дають можливість розглядати достатньо глобальні проблеми, зупинимось на організації міждисциплінарної інтегративної діяльності. Слід відзначити, що в різні роки в ролі інтегративних виступатимуть різні принципи: об'єднання тем навколо поняття „культура”, розкриття проблеми через концентроване вивчення теми, наприклад, „Вода” тощо. Для кожного класу визначається підтема, яка враховує програмний матеріал класу, вікові особливості, інтереси та здібності дітей. За цією темою розробляються концептуальні карти – практичний шлях дослідження проблеми. В окремих випадках концептуальні карти могли поповнюватися алгоритмами розв’язання проблеми, автодидактами, за допомогою яких учителі стимулювали до гнучкості, оригінальності й критичності досліджень, необхідних для успішного розв’язання задачі.

Таким чином, гімназисти відправлялися в непросту подорож від поставленої задачі до знаходження

матеріалу, підходів до її розкриття, доказів, аргументації отриманих висновків, і обов'язкового оформлення роботи. В Гімназіаді беруть участь всі класи – з першого по одинадцятий.

Як правило, Гімназіада проходить у кілька етапів: написання письмових робіт з проблеми, розробка індивідуальних або колективних проектів, написання есе.

Заключною стадією роботи є презентація досліджуваної проблеми на засіданні освітнього центру, під час уроку в класі, на гімназичній конференції за підсумками Гімназіади. Публічна презентація – захист своїх результатів, поглядів – дуже важлива й навіть найважливіша частина Гімназіади. З одного боку, кожний гімназист може по-новому оцінити свій труд – побачити сильні й слабкі сторони, а з іншого, знаходячись у ролі слухача, знайти асоціативні зв'язки своєї роботи з роботами інших гімназистів.

Освоєння інтелектуального простору, як ми всі розуміємо, неможливе без спільноти діяльності. А спільна діяльність, безумовно, не може здійснюватися без мови взаємодії. На наш погляд, тут найбільш активно й починають розвиватися навички спілкування. Мовлення відображає процеси мислення, що відбувалися в свідомості людини.

Нам хочеться бачити своїх гімназистів, безперечно, високорозвиненими особистостями. Тому те-

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Зміст роботи кожного викладача в трьох простотрах шомісячно визначається на основі індивідуальних звітів. Аналіз результатів ефективності організації навчального процесу та практичного виконання завдань по підвищенню результативності навчання гімназистів враховується як для подальшого вдосконалення системи навчально-виховної роботи, так і при нарахуванні додаткових надбавок до зарплати.

Важливою умовою практичного здійснення інтегративного підходу до побудови навчально-виховного процесу є робота науково-практичних секцій. Їх в гімназії п'ять: секція гуманітарних дисциплін, секція природничо-математичних дисциплін, секція іноземних мов, секція „Я-концепція”, секція початкових класів. Інтеграція не може виникнути сама по собі, її потрібно формувати, вчити застосовувати. Ось чому саме на спільніх засіданнях біологів, хіміків, фізиків, математиків, географів народжуються шляхи, концепції, форми інтегрування природничо-наукових знань, які ведуть до формування в уяві учня цілісної наукової карти світу. Всі науково-практичні секції мають свої папки з концепціями, планами робіт у трьох гімназійних просторах, протоколами засідань, схемами відкритих уроків тощо. Кожна секція проводить свій науково-практичний семінар. Так тема семінару секції гуманітарних дисциплін „Культура як образ світу”, секції природничо-математичних дисциплін „Загальні закономірності природи – шляхи пізнання”, загальногімназичні семінари: „Інформаційні технології навчання”, „Нові підходи до системи освіти в постіндустріальному суспільстві”, „Комунікативна компетентність вчителя”, „Європейський вимір в освіті” тощо.

Новий навчальний рік кожен наш викладач починає з презентації своєї концепції викладання предмету на секції. Вона обговорюється, якщо потрібно – вносяться зміни, а потім, у відповідності з навчальним планом гімназії, програмою викладання предмету, концепцією викладач заповнює свою сторінку на сайті гімназії, в якій передбачена інтегративна проблема і шляхи її розгляду, стратегія навчання, форми і методи, які буде застосовувати викладач, теми, які виносяться для самостійної роботи і список літератури, що рекомендується для учня, тематика контрольних та атестаційних робіт тощо.

Саме з цієї сторінки викладача і учень, і батьки, і заступники директора з навчально-виховної роботи, розвитку та інформаційних технологій, і директор починають контролю організації навчально-виховного процесу в гімназії. Цей же матеріал, але вже в друкованому вигляді і в більшому обсязі знаходиться і в папці викладача. До нього додається вся необхідна для роботи, а в разі необхідності – контролю, документація: робочі програми з календарним плануванням, з визначенням тем відкритих уроків, форм прямого і непрямого навчання, тем для самостійної роботи, з надзадачею по формуванню тієї чи іншої культури при викладанні предмета в тому чи іншому класі, дидактичні матеріали, плани та сценарії виховних заходів, тематика проектних робіт, автодидакти, алгоритми, концептуальні карти тощо. Все це знаходиться в папках в інформаційному центрі, який все більше стає і методичним, і аналітичним, і інформаційним, адже майже всі викладачі володіють комп’ютером і особисто набирають свої матеріали саме в інформаційному центрі. ►

КРОКИ ДО СТВОРЕННЯ МОБІЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Серпень та січень – це найважчі для викладачів місяці: адже адміністрація гімназії влітку напрацьовує чимало різних форм, нових вимог до організації навчально-виховного процесу на основі результатів аналізу минулого навчального року, нових освітніх завдань, які треба врахувати викладачу в своїй роботі заздалегідь. Якщо викладач це робить своєчасно, то управління навчальним процесом, контроль за якістю знань проходить спокійно, вчитель майже не помічає його. Згідно плану внутрігімназійного контролю відбуваються відвідування уроків адміністрацією, згідно плану науково-практичних секцій проходять уроки-презентації під час тижнів відкритих уроків кожної секції, які відвідують викладачі секції, батьки, адміністрація. Адже наша школа відкрита для батьків. Одразу ж після закінчення уроків відбувається і перше обговорення. В разі необхідності воно продовжується на нараді при директорі або заступнику, а потім на секції.

В свою чергу, кожна секція несе відповідальність за результати взаємно відвідування уроків викладачами своєї секції, результати якого фіксуються в карті спостережень за діяльністю вчителя та учнів. Важливою умовою здійснення контролю є робота центру моніторингу, який згідно положення про роботу центру та плану внутрігімназійного контролю здійснює моніторинг якості знань. Результати аналізуються на нараді при директорі, а в разі необхідності на засіданні секції, доводяться до відома гімназистів на лініїці та батьків через електронний щоденник, який створено викладачами інформатики.

З метою поступової децентралізації управлінської системи закладу, створення мобільної системи освіти, яка спроможна швидко і ефективно реагувати на соціальні та економічні зміни в державі, задоволити потреби батьків та їх дітей, використовуючи позитивний досвід роботи таких комісій в минулому році, в цьому навчальному році рішенням педагогічної ради ми затвердили згідно рекомендацій експертів Ради Європи та пропозицій щодо формування освіти в Україні наглядову раду в кількості 7 осіб.

Разом з тим, і в цьому році заступник директора з навчально-виховної роботи продовжує роботу спільно з кураторами по визначеню рейтингу кожного класу, кожного гімназиста як за результатами поточної успішності, так і за підсумками тематичних атестацій. Саме ці результати впливають на створення графіків індивідуальних занять на великих перервах, о 8.00 ранку до початку заняття, по суботах для тих дітей, які з причин хвороби або з інших причин показали результат нижчий своїх можливостей. Результати рейтингів, моніторингів та спостережень наглядової ради обов'язково обговорюються на батьківських зборах в класах та на засіданнях секцій. На підставі аналізу приймаються відповідні рішення, які доводяться до відома батьків. Видаються накази.

Слід додати, що двічі на рік психологічна служба гімназії проводить анкетування батьків та дітей, яке завжди дає цікаві матеріали для роздумів як викладачам, так і адміністрації. Ця робота проводиться дуже коректно, і її результати не можуть бути використані для підготовки наказів, розпоряджень, а використовуються для індивідуальної роботи з усіма учасниками навчально-виховного процесу.

матична „планка” для презентацій дається висока. Заслуховування робіт повністю, окремих фрагментів робіт гімназистів, зачитування найбільш цікавих, проблемних, оригінальних суджень із гімназичних робіт учителем – все разом ненав'язливо в уяві дітей поступово створює розуміння проблеми, що обговорюється.

Вивчення навчального матеріалу в процесі підготовки та проведення Гімназіади дає можливість на реальному практичному матеріалі створювати узагальнено-смислові системи знань, забезпечує їх інтеграцію, а також дозволяє кожному відкривати й застосовувати нові для себе знання як результат потреби людини розуміти природні процеси, які відбуваються навколо неї, вирішувати життєво необхідні проблеми. В результаті в учнів формується інтегративне мислення, здатність оперувати найбільш загальними фундаментальними закономірностями, освоювати на їх основі окремі закони різних наук, пояснювати явища оточуючої дійсності, відчувати причетність до колективного знання людства.

Роль учителя в такій формі організації учнівських завдань стає ключовою й полягає в планомірній і цілеспрямованій постановці задач відкритого типу, які в звичайному шкільному розумінні не мають відповіді, наданні допомоги в необхідних випадках, що

вимагає підвищення рівня його інтелектуальної культури й творчої активності.

Як показала практика проведення 7 Гімназіад, головна привабливість їх у тому, що Гімназіада розвиває й посилює інтерес учнів до процесу навчання, створює передумови для інтелектуального та морального розвитку особистості, забезпечує синтез знань та віри в розвиток здібностей дитини.

Особливо трепетно ставимося ми до написання творчого есе – заключного етапу Гімназіади. Матеріали есе гімназистів стали основою всіх презентацій знань по класах перед батьками. Так народжуються особистісно дивовижні, неповторні свята, місце в яких є для всіх дітей. Радіють діти, радіють батьки, радіють учителі. В травні гімназія перетворюється в „Большой“ театр. Авторами спектаклю-презентації знань всіх гімназистів є самі діти. Адже сценарії свят-дійств дорослі, вчителі складають із висловів дітей, які взяti з дитячих робіт, підбирають для них музику, ставлять хореографічні композиції, які виконують гімназисти. Так народжувались всі свята-дійства останніх восьми років – свята, що вирости з гімназіадних робіт, 8 яскравих презентацій знань у квітні-травні місяці за темами: „Планета Земля – світ води навколо тебе“, „Ода світу та часу“, „Земля – наш дім у ХХІ столітті“, „Хто ми?“ тощо.

ВИТЯГ

з плану засідань наглядової ради гімназії у 2009 р.

Вересень – Взаємодія сім'ї та гімназії в процесі соціалізації учнів, підвищення ефективності навчально-виховного процесу, рівня і якості знань учнів.

Листопад – Про результати класно-узагальнюючого контролю в 9 класі.

Лютий – Результативність форм та методів організації навчально-пізнавальної роботи 8 класу.

Квітень – Ефективність практичного впровадження нових освітніх технологій на уроках гуманітарного циклу для формування правової, мовної, морально-духовної, психологічної, інформаційної культури.

ЗАВДАННЯ ПРОВЕДЕНИЯ ГІМНАЗІАДИ:

- запропонувати гімназистам нестандартну форму демонстрації обсягу, глибини та якості отриманих знань як реалізації принципу єдності, що закладений у зміст гімназичної освіти;
- організувати презентацію та захист визначені загальної універсальної проблеми;
- активізувати пізнавальну, інтелектуальну, пошукову та емоційну діяльність учнів за-кладу;
- спонукати гімназистів при розв’язанні комбінованих, комплексних та універсальних завдань продемонструвати відхід від продуктивного оволодіння знаннями до реконструктивного та творчого рівня їх переробки (трансформації), перехід їх у власні світоглядні позиції, висвітлення та осмислення категорій, що виникають у результаті розв’язання проблеми в культурологічному аспекті з позиції взаємообу-мовленості явищ, понять, законів з ме-тою створення цілісної картини світу як результату освітньої діяльності;
- проаналізувати та узагальнити рух знань учнів від конкретного до загального уні-версального на різних етапах навчання, від міфологічного до наукового уявлення картини світу;
- розробити такі критерії оцінювання знань учасників Гімназіади, які б були осо-бистісно зорієнтовані на оцінку росту та розвитку здібностей кожного гімназиста, об’єктивно вели до самоусвідомлення ним власного шляху до нового самостійного знання;
- оцінити отримані результати з точки зору ефективності методик та технологій на-вчання, що діють в гімназії;
- зробити Гімназіаду традиційним весняним оглядом знань.

СТВОРЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЄКТОРІЇ ДЛЯ КОЖНОГО

Йде час. Він висуває свої цінності. Змінюється ставлення до освіти. Освіта стає цінністю для людини. Змінюється освітня парадигма гімназії: вона стає ще більш багатовимірною, відкритою, синергетичною, самоорганізуючою, динамічною.

Вкотре стає зрозуміло: освітній простір має бути більш різноманітним.

Тому цілком закономірно, що з часом відбулася зміна акцентів в освітній моделі гімназії і виведена нова її місія. Якщо протягом багатьох років ми відпрацювали принципи побудови і зміст освітнього середовища гімназії навколо інтегративної категорії „Культура – образ світу”, відаючи пріоритет освітньому і культурологічному простору школи, то тепер до них на правах рівного долучився і життєстворюючий простір гімназії.

Сучасний вік – це вік інформації, новітніх технологій, запровадження яких супроводжується прискоренням фактично всіх сфер життя. Такі умови вимагають від людини вміння відповідно реагувати на процеси, що відбуваються, швидко і грамотно приймати рішення. В цьому контексті нові вимоги постають перед системою освіти, коли замість завдання „*дати знання*” на перший план ставиться завдання „*навчити користуватися знанням*”. Фактично, колишнє поняття „*оволодіння знанням*” набуває більш глибокого значення: учень не лише засвоює навчальний матеріал, але й вчиться ним вільно оперувати, розв’язувати допомогою певні практичні завдання.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА

Формуючи життєтворчий простір школи, ми спробуємо пов’язати питання освіти гімназістів щодо важливих місцевих і світових проблем, таких, як розвиток, дозвілля, монокультурні відносини, мир, здоров’я, освіта й самоосвіта, інформація та ін. з освітою у сфері прав людини.

Новою інтегративною категорією побудови освітнього середовища закладу було обрано „права людини”.

До речі, гімназисти, вчителі були готові до цього. Адже на основі правової культури гімназія вже розробила конвенцію прав гімназиста, прийняла декларацію толерантності, які доповнююли кодекс гімназії (див. вріз на С. 78).

Вибір найбільш відповідного способу зачленення учнів до роботи й організації освітнього процесу значною мірою залежали від нашого спільногого розуміння концепції навчання у неформальній освіті в молодіжному русі, розвинутій доктором Пасі Сальєбергом, суть якої полягає в наступному: „*Навчання – це процес, який пов’язаний не лише з функцією школи чи інших організованих навчальних закладів. Значний об’єм змістового навчального досвіду набувається поза формальною системою освіти: на робочому місці, в сім’ї, в різних організаціях і в бібліотеці...*”

В основі нашого навчання є розвиток критичного мислення, здатності до дій, до розв’язання конфліктів, вироблення навичок і здібностей щодо створення культури позитивного ставлення до людини, її прав, формування її соціальної активності, вміння повною мірою використовувати ідеї, які учні можуть внести, займаючи активну і відповідальну громадянську позицію, що відповідає цілям і завданням комплексної, інтегрованої і послідовної молодіжної політики, заснованої на принципах Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод і Європейської соціальної хартії „*вчиться жити разом*”, як в межах одного класу, однієї школи, одного суспільства, так і між різними суспільствами. Це один із головних принципів, рекомендованих у звіті ЮНЕСКО про освіту в XXI столітті.

ШКОЛА ЯК ЖИТТЕСТВОРЮЮЧИЙ ПРОЕКТ

Школа – це проект майбутнього життя. Вона має випереджати сьогоднішнє життя. І для того, щоб феномен композиції діяв у кожної дитини, ми маємо допомогти їй ще в ранньому дитинстві, в школі спілкуватися зі світом і розуміти його більшою чи меншою мірою тією чи іншою мовою, кожному створити свій шлях розвитку, де й буде відшліфовуватись його індивідуальна мова розуміння світу і вияв себе. Тому створили в гімназії умови для формування та застосування **ключових компетенцій**, які складатимуть у подальшому **модель цивілізаційної компетентності випускника** і забезпечуватимуть **стале прагнення до самоосвіти в галузях:**

- загальнолюдської та національної культури;
- мови та мовлення;
- інформації;
- права;
- громадянської освіти;
- екології;
- здоров’я;
- економіки та споживання.

Процес формування компетентності на основі *програми „Культура”*, безумовно, відбувається у трьох гімназійних просторах: освітньому, культурологічному і життєстворюючому. Лише за цієї умови можливо формування не просто навичок і вмінь, а саме компетентності. При цьому процес повинен мати зустрічний характер, про-

ходити так, щоб навички, набуті на уроках, отримували б розвиток і у формах неформальної освіти, а досвід, отриманий поза уроком, давав би змогу більш точно й повно висловлювати власну думку на уроці, формувати власне бачення предмету та індивідуальний метод пізнання, що у підсумку давало б життєвий досвід для розв'язання окремих завдань і досягнення цілей. Для цього дітям за пропонована робота над довгостроковими проектами:

1. „Вчимося жити” – для початкової школи (див. вріз на С. 80).

2. „Національно-культурне розмаїття і шляхи гармонізації відносин в сучасному світі” – з гуманітарних дисциплін для середньої та старшої школи.

3. „Сталий розвиток” – з природничих дисциплін для середньої та старшої школи.

Реалізація проекту вимагала від учителів-керівників тієї та іншої сфери знання розробки трьохвимірної моделі формування компетентностей у трьох просторах, створення семисходинкового алгоритму формування кожної із компетентностей (див. вріз на С. 78).

У гімназистів початкового рівня формується система цінностей сучасної людини. Кожен із них має їх розуміти, пояснювати їх значення, для чого вони потрібні, як впливають на життя особистості. Наприкінці цього періоду гімназист долучається до розуміння цінностей своєї

Для введення в життєтворюючий простір школи ціннісних компетентностей сучасної освіти ми обрали два, на наш погляд, найефективніші методи: метод модульного конструювання життєвого простору гімназії та метод проекту. З точки зору А. Алексюка, модуль – це „*відносно самостійна частина навчального процесу, яка містить, насамперед, одне або кілька близьких за змістом і фундаментальних за значенням понять, законів, принципів...*”, одним із найпоширеніших значень якого є функціональний вузол автономних педагогічних зусиль, дидактичних і методичних спрямувань на розвиток певних рис особистості. Проект – це сучасний практичний метод, який може застосовуватися не лише в рамках шкільних занять, але й за межами школи.

Проте ми розуміли: цей процес стане реалістичним, а не декларативним тільки тоді, коли молоді покоління приймуть ідею європеїзації, відродження європейської сутності України, орієнтуватимуться в подальшому житті саме на європейські будтєві, світоглядні та свідомісні цінності, почуватимуть себе неодмінно частиною цього простору.

Саме цьому і була присвячена наступна гімназіада: „Україна – Європа – єдиний культурний простір”.

Проаналізувавши результати гімназіади, ми сміливо запропонували дітям 49 практичних вправ і технологій, пов’язаних з проблемами прав людини в різних галузях, а саме: „Безпека особистості”, „Глобалізація”, „Здоров’я”, „Навколошне середовище”, „Освіта”, „ЗМІ”, „Демократія” тощо.

Створивши можливість вибору найбільш прийнятного способу навчання за одною із запропонованих тем, ми запропонували дітям неформальну і позаформальну освіту, ступінь свободи стосовно змісту, часу і форми заняття. Друга половина дня поруч з традиційними індивідуальними заняттями, виконанням домашніх завдань, роботою творчих студій стала включати роботу творчих лабораторій, освітніх центрів, проектних студій, що дозволило 100% дітей охопити неформальною освітою. А супроводжує їх у цій цікавій, але непростій роботі по саморозвитку, самовизначеню ще одне важоме надбання гімназії – **Освітній портфель**. Іх в нас вже 7.

За допомогою Освітнього портфеля кожний гімназист може перетворити свій освітній шлях на безперервний процес самоосвіти, під час якого має можливість сформувати досвід демократичної, толерантної поведінки та комунікації, бути освіченим з питань розвитку культури та демократії в різних країнах світу, розвивати своє конструктивно-критичне, креативне мислення, стати носієм універсальної системи духовних цінностей, бути володарем своєї мови. Особисто для мене Освітній портфель – засіб зачленення гімназистів для неформальної освіти в проектних студіях, клубах, під час ділових ігор, також Освітній портфель надає мені можливість діалогу з дитиною та її родиною з питань вивчення мов, створення лінгвістичної бази даних.

Позаформальне і неформальне середовище є взаємодоповнюючими елементами процесу безперервного навчання, в ході якого гімназист виробляє певне відношення і цінності, набуває знання й навички під впливом навчання, ресурсів свого оточення, свого щоденного досвіду. Участь у позаформальній освіті означає будь-яку сплановану програму особистої і соціальної освіти гімназистів, покликану покращити визначений набір навичок та вмінь за межами традиційного навчального плану (див. вріз на С. 76).

Коли школа замислюється над тим, яке суспільство будувати, яких випускників готовувати, щоб вони були успішними в житті, потрібно спершу визначитись, що є для них успішність. В нашому неспокійному, диференційованому суспільстві з розмитою системою цінностей це складно. Але треба спробувати (див. вріз на С. 78).

Інноваційна школа

ЗНАННЯ, ВМІННЯ, НАВИЧКИ Й СТОСУНКИ, необхідні у правозахисній діяльності

Ми звернулися до рекомендацій вітчизняних та зарубіжних учених і педагогів, соціологів і психологів, експертів Ради Європи щодо молодих людей. Які ж саме знання необхідні молоді, щоб глибоко розуміти питання прав людини? Які навички та стосунки будуть вимагатися від них у правозахисній діяльності?

Знання та розуміння:

Основні поняття: свобода, справедливість, рівність, людська гідність, недискримінація, демократія; універсальність, права, відповідальність, взаємозалежність і солідарність.

Думка про те, що права людини є основою для вироблення та узгодження стандартів поведінки в сім'ї, в школі, в суспільстві, в усьому світі.

Різниця між громадянськими (політичними і соціальними) та економічними правами.

Різниця у сприйнятті та усвідомленні прав людини в різних країнах, в різних прошарках одного суспільства, різні джерела їх легітимності, включаючи релігійні, моральні та правові.

Основні соціальні зміни, історичні події та причини, що привели до визнання прав людини.

Основні міжнародні правові документи, метою яких є захист прав людини, такі як Загальна декларація прав людини ООН (ВДПЧ – рос.), Конвенція ООН про права дитини (КПР – рос.), Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод (ЕКПЧ – рос.).

Місцеві, національні і міжнародні організації, неправові організації та окремі особи, які працюють на підтримку і захист прав людини.

Навички:

Навчання для засвоєння прав людини.

Активного слухання та комунікація: вміння вислуховувати різноманітні погляди, відстоювати свої власні права та права інших людей.

Критичного мислення: знаходження значимої інформації, критичне оцінювання доказів, усвідомлення упередженості, віпізнавання різних форм манипулювання та прийняття рішень на основі аргументованих суджень.

Співпраці і позитивного розв'язання конфліктів.

Участі в роботі соціальних груп та їх організації.

Діяльність, спрямована на поступ і захист прав людини на місцях та в усьому світі.

Стосунки і моральні цінності:

Виховання через права людини.

Відчуття відповідальності за свою дії, прагнення до особистого розвитку та соціальних змін.

Допитливість, відкритий розум і розуміння цінності розмайття.

Співпереживання та солідарність з іншими, прагнення підтримати тих, чиї права опинилися у небезпеці.

Відчуття людської гідності, власної значимості та значимості інших незалежно від соціальних, культурних та релігійних різниць.

Відчуття справедливості, прагнення працювати для досягнення ідеалів свободи, рівності та поваги до різноманітності.

Зіставлення двох типів рекомендацій показало, що вони мають спільну смислову спрямованість на багато-аспектичний розвиток особистості й водночас її правову освіту, яка допоможе не лише усвідомити різноманітні погляди, переконання, ставлення до цінності сучасного багатокультурного суспільства, але й допомогти юним знайти шляхи використання цих відмінностей із позитивним результатом.

родини, свого класу, своєї школи.

У гімназистів середнього рівня формується культура (мовна, інформаційна, правова, демократична, екологічна, здоров'я, споживча, етична), розкривається її зміст, створюється алгоритм формування, виробляються правила владіння інформацією по кожному напрямку культури, підводиться правова база під правильне її використання, формується культура інформаційної, екологічної, мовної, споживчої, демократичної поведінки гімназиста в гімназії, в родині.

У гімназистів старшого рівня поглибується розуміння набутої культури не лише на рівні родини, класу, гімназії, а й на рівні громадянина свого міста, своєї країни. Це дозволяє розуміти свою соціальну роль, сприяє створенню вільної особистості, яка знає свої права на право володіти інформацією, мати екологічно чисте середовище, розмовляти та вивчати рідну мову тощо. Правове підґрунтя по кожному напряму моделі цивілізаційної компетентності допоможе сформувати вміння захищати свої права та розуміти і виконувати свої обов'язки. Широка поінформованість гімназистів засобами неформальної освіти в освітніх центрах, у проектних студіях та вміння шукати і використовувати інформацію під час самоосвіти сприятиме формуванню

у кожного гімназиста ключових компетентностей, визначати для себе пріоритетність кожної з них, робити вибір, визначати, які з них потрібні для розвитку своєї власної моделі життєвої компетентності, для реалізації власних життєвих цілей, для досягнення успіху в майбутньому, для створення власного життєвого проекту ще в школі. Саме на цьому рівні на основі системних знань з предметів у поєднанні з практичними навичками, набутими під час роботи в освітніх центрах, в студіях життєвого проектування, над проектом, в Інтернеті, в бібліотеці, самостійно вдома, у гімназистів формується уявлення про комплекс необхідних предметних та життєвих компетентностей, необхідних для функціонування в полікультурному, економічному, інформаційному, екологічному, правовому, мовному просторі сучасного європейського співтовариства.

Ми допомагаємо кожній дитині, яка творчо ставиться до своєї справи, помітити ті знакові ситуації, які викликають у неї натхнення, в оточенні яких легко працюють її фантазії та уява, легко стає зрозумілим те, що пояснюють, легко висловлюється те, що хочеться пояснити. Допомогти визначити кожному для себе саме „його” середовище, в якому легко стає зрозумілим і легко висловлюється все нове, – це вже півсправи для тих, хто хоче чогось до-

10 ЗАПОВІДЕЙ ТОГО, ХТО ВЧИТЬСЯ

Були прийняті та ухвалені групою експертів під час проведення ділової гри для учнів 5-11 класів „Освіта: формальна – неформальна, пошук-результат” 2 жовтня 2008 р.:

- Поставити за мету отримання знань.
- Бути системним у здобуванні освіти.
- Визначити власні життєві пріоритети.
- Правильно розподіляти час для навчання і відпочинку.
- Крім навчання в школі, здобувати знання самостійно та шляхом включення в інституції неформальної освіти.
- Пізнаючи нове – аналізувати.
- Використовувати знання, уміння та навички у повсякденному житті.
- Бути наполегливим і вміти конкурувати.
- Поважати альтернативну думку інших одночасно вміючи толерантно, але максимально обґрунтовано доводити свою точку зору.
- Дотримуватись хоча б мінімальних норм етикету, контролювати себе в різних ситуаціях.

P.S.: Не забувати всі ці заповіді.

ОРГАНІЗАЦІЯ СВОГО ЖИТТЯ В БАЖАНОМУ НАПРЯМІ

Користуючись практичними методиками і технологіями моделювання інформації, знань, які забезпечують дитині успіхи у її діяльності, відкриті *Білозеровим С.М.*, ми допомагаємо дітям ще в школі організувати свій внутрішній психологічний світ самостійно для організації свого життя в бажаному напрямі.

Обставини та цілі застосування так званого *методу композицій* у сфері освіти надто широкі і багатоманітні, наприклад, коли:

- настає час розібратися з собою і зрозуміти свої інтереси;
- необхідно фільтрувати потоки інформації і залишати тільки потрібне;
- хочете організувати творчі уроки моделювання знань;
- вам необхідно зацікавити учнів своїм предметом;
- ви створюєте свою систему знань для викладання.
- Для цього:
- не катувати пам'ять, а цікаво і по-своєму організувати в ній знання;
- не просто знати, а з цікавістю, всебічно і глибоко розуміти предмет;
- вивчаючи будь-яку тему, мати особливі її бачення і розуміння;
- перетворити нові ідеї, погляди, оцінки, варіанти;
- захопитись формуванням свого методу пізнання і самоосвіти.

Композиції створюються в психіці для регулювання найрізноманітніших видів взаємодії людини і світу. Вони поступово і невідворотно з'являються і самоорганізовуються у всіх – у вчителя, учня, режисера, актора, підприємця, політика, композитора – отже, в будь-кого з нас. Кожна композиція відповідає не за дію однієї з психічних функцій, таких, як сприйняття, увага, мислення чи пам'ять, а за виникнення окремої дії, поведінки, періоду життя. Композиція створюється водночас з розвитком конкретної організованої активності людини і зберігається в пам'яті як її життєвий досвід.

КОЛЕКТИВНИЙ ПРОЕКТ „ВЧИМОСЯ ЖИТИ”

Модуль I. „Вчимося пізнавати”

Спрямований на розуміння того, що читати не лише школа, що значний об'єм змістовного навчального та життєвого досвіду набувається поза формальною системою освіти.

Мета: створити безперервний процес навчання шляхом включення в навчальний процес гімназії неформальних та позаформальних форм навчання, і на основі цього допомогти дітям ще в школі організувати свій внутрішній світ життя в бажаному напрямі, в ході якого гімназист виробляє певне ставлення і цінності, набуває знань і навичок під впливом навчання, ресурсів свого оточення, свого щоденного досвіду.

Модуль II. „Вчимося працювати разом”

Спрямований на формування у гімназистів навичок ефективної комунікації, створення умов практичної діяльності для формування ключових компетентностей, на розвиток власної гідності, на усвідомлення своїх прав, обов'язків, відповідальності за свою дію.

Мета: навчити творчості, виховувати самостійну особистість, яка вміє приймати рішення і нести за них відповідальність, вести дискусію, аргументувати та чути аргументи опонента, закріпити навички толерантного ставлення до іншого учасника діалогу, навчити кожну дитину спілкуватися з іншими дітьми, виконувати спільні завдання на основі отриманих знань і ефективної взаємодії, віднаходити ту нову грань життєвої практики дитини в школі, яка й допоможе їй побачити себе, змоделювати свою поведінку, способи діяльності в різних умовах.

Модуль III. „Вчимося жити”

Спрямований на формування у гімназистів бачення життєвих перспектив, відповідальності за своє майбутнє, розвиток навичок критичного мислення, вміння оцінювати свої дії, підсилення впевненості в собі та здатності брати на себе відповідальність, визначати власні пріоритети.

Мета: сформувати в гімназистів комплекс життєвих компетенцій, бачення власних можливостей та конкретних дій щодо успішної життєвої само-реалізації, визначити зони практичної діяльності гімназиста, життєво важливих для його подальшого життя, створити кожному гімназисту свій шлях розвитку, де й буде відшліфовуватися його індивідуальна мова розуміння і вияв себе, власний життєвий проект ще в школі.

можтися в житті, хай це практичний бізнес чи життєва задача. Зверніть увагу, я говорю про свободу творчості, яка можлива у позаформальному середовищі навчання, бо, об'єднуючи дітей різного віку, класів, інтересів на засіданні Євроклубу, під час гри „*Всі різні – всі рівні*”, під час виступу на засіданні освітнього центру, під час роботи в проектній студії і т. ін., ми даємо можливість кожному учаснику цього дійства збирати крупики окремих замальовок, думок, слів, фраз, проаналізувати точку зору на те, що хвилює, і як результат, мати своє нове знання чи переконатись в тому, що ви все саме так розуміли ще до цієї зустрічі.

Робота в творчих майстернях та студіях допомагає гімназисту реалізувати свої індивідуальні здібності, перевірити себе в тому чи іншому виді майбутньої фахової діяльності. В них все: і диференціація, і варіативність, полікультурність, і багатопрофільність, і інтеграція загальної і допрофесійної освіти. Тому не дивно, що перетворюючи класи на творчі майстерні за сімома напрямами, ми зберегли можливість формувати у дітей широку загальну культуру і по-інформованість у багатьох суміжних галузях, з одного боку, а з іншого – створивши комп'ютерні профільні модулі в кожній майстерні, забезпечили можливість враховувати індивідуальні нахили дітей до певного виду діяльності в межах єдиного освітнього простору класу. А в результаті – створення потужної інформаційної бази комплексних знань, які необхідні на сучасному етапі громадянину України для існування в європейському співтоваристві. На наш погляд, без введення додаткових навчальних предметів, за допомогою інтеграції знань з таких базових навчальних предметів, як світова історія та історія України, географія, українська, зарубіжна лі-

тератури, іноземні мови, основи правознавства, інформатика, основи економіки тощо ми зможемо забезпечити полікультурні знання про Європу, світ в цілому, а інтеграція з природничо-математичним блоком дисциплін допоможе збагатити комплекс знань та вмінь, сприятиме досягненню необхідних компетентностей щодо вміння логічно мислити, застосувати аналітичну та логічну послідовність, бути інформаційно грамотним.

В результаті – створення моделі багатофункціонального освітнього середовища, Майстерні школи – школи для всіх і кожного, не як заміну основної функції школи, а як її посилення, наближення до базових потреб дитини, родини, суспільства в цілому. Такий підхід дозволяє сфокусувати свою увагу на домінантних видах ціннісних орієнтацій сучасної європейської освіти, сформувати „поле культури” гімназиста.

Також розкрити зміст освітньої парадигми „культура ХХІ століття” у широкому розумінні слова, визначити, що є культура для кожного участника освітнього процесу – врешті-решт розширити можливості малокомплектної школи щодо реалізації поліпрофільноті, полікультурності навчання, які забезпечують інтеграцію у суспільство кожного випускника, підвищують його спроможність до розвитку протягом життя.

ЩО ОТРИМУЄ КОЖЕН УЧЕНЬ?

1. Можливість переробки й засвоєння більших потоків інформації.
2. Умови для самоорганізації індивідуального навчання прямо в класі.
3. Зростаючий інтерес до всіх предметів.
4. Інтелектуальну пам'ять – ворога зупріні.
5. Формування і усвідомлення особистого бачення предметів, що викладаються, та індивідуального методу пізнання.
6. Можливість ствердження власного „Я” соціально прийнятними способами.

ЩО ОТРИМУЄ ВИПУСКНИК?

Можливість обрати вищий навчальний заклад будь-якого профілю та спеціальності (Діаграма 1).

ЩО ОТРИМУЄ КОЖЕН ВЧИТЕЛЬ?

1. Можливість самостійного синтезу, аналізу і вдосконалення свого індивідуального підходу до навчання.
2. Нові стосунки з учнями щодо поглиблених вивчення предмета і міждисциплінарних проблем.
3. Розкриття індивідуального творчого обличчя кожного учня.
4. Можливості накопичення об'ємів знань, які засвоюють учні, на більш глибокому рівні їх пізнання за рахунок природного творчого потенціалу, який виходить за рамки обов'язкової програми під час кожного уроку.
5. Збагачення своїх знань про предмет шляхом злиття індивідуальних учнівських уявлень про нього.
6. Умови для взаємного обміну вчительськими моделями, на базі яких формується едина концепція вчителів однієї школи – школи зі своїм індивідуальним обличчям.
7. Підвищення формальних показників дисциплін ії успішності.

ЩО ОТРИМУЄ ШКОЛА ТА ЇЇ ДИРЕКТОР?

1. Можливість підвищення рівня освіти.
2. Відродження поняття Школи як особливої неповторної моделі концептуалізації знань, за якою стоїть своя методологія розвитку і свій особливий метод, завдяки яким учням передаються знання за умови виконання обов'язкових вимог з усіх предметів.
3. Можливості для універсальної освіти.
4. Основи для самостійного, вільного розвитку освітнього процесу без жорстких направляючих обмежень центру.

НАШІ ПЕРЕМОГИ

„Можна написати книгу про отримані досвід, враження, емоції, зацікавленість та знайомства на цих освітніх заходах. Впродовж цих освітніх програм я переконався, що принципи, які сповідує наша гімназія, засновані на досвіді та взаєморозумінні. Хочу наголосити, що всі заходи у своїй основі були складені відповідно до важливості прав людини та прав дитини. Саме ці два пункти є дуже болючими для України. Європейські інституції завжди були на стороні прав людини та прав дитини. Це ще одна мета, яка єднає нас з Європою. Багатьом здається, що вже так багато зроблено, так багато нас єднає. То чому ж українського прапора немає на обрії Європейського Союзу? Тому, що обговорювати ідеї, розмовляти про своє майбутнє та постійно скаржитись на своє життя – це не вихід із сучасного становища нашої держави. Треба втілювати найпозитивніші ідеї, висновки, результати, побажання, у реальне життя. І робити це треба починаючи саме з себе”, – ці слова належать Артему Шалейко.

Інноваційна школа

Діаграма 1

Результати вступу випускників 2008 р. до ВНЗ

Гуманітарна гімназія „Гармонія” – це той навчальний заклад, який сприяє розвитку демократичної культури, формування необхідних для проживання в європейському суспільстві компетентностей, політико-правових і соціально-економічних знань.

Гімназисти беруть активну участь в різних проектах, семінарах, конференціях, круглих столах (частина з них міжнародні), що, безумовно, сприяє розвитку такого типу навичок, як уміння працювати в команді та приймати спільне рішення, уміння висловлювати власну думку та аналізувати позиції інших, а також уміння працювати в багатомовному контексті.

В цьому році нашій гімназії „Гармонія” виповнюється 18 років. Знаково те, що він співпав з відзначенням Європейським парламентом 2009 року як року креативності та інновацій. Саме це позитивно виділяє нашу гімназію та її дітей серед інших. Незважаючи на її молодий вік, вона вже досягла багатьох успіхів на освітній ниві.

Один з головних принципів „Гармонії”, який робить її особливою та завдяки якому гімназія випереджає час – навчити кожного вчитися протягом всього життя та бути носієм нового сучасного знання (див. вріз на С. 81).

